Доцільність адаптації європейських моделей віктимологічного захисту в Україні з урахуванням сучасних безпекових викликів і наслідків збройного конфлікту.

Література:

1. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime. *Official Journal of the European Union*. 2012. L 315. P. 57–73.

2. Europol. EU Serious and Organized Crime Threat Assessment (SOCTA). The Hague : Europol, 2021. 112 p.

3. Preventing violence against women: a European perspective / ed. by C. Hagemann-White. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2019. 245 p.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-30

ПРИНЦИП АДАПТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ ЯК ВЕКТОР МОДЕРНІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Кривошеєв Микола Володимирович
аспірант,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»
м. Київ, Україна

Сучасна наукова дискусія щодо законодавчого регулювання систем штучного інтелекту (далі – системи ШІ) у кримінальному процесі традиційно формалізується як дилема двох альтернативних моделей нормотворення: технологічно нейтральної, що формулює правові приписи у функціонально-результативних термінах, абстрагованих від конкретної технології, та технологічно специфічної, яка встановлює окремі нормативні режими для різних технологій. Проте обрання технологічної нейтральності як універсального методологічного орієнтира не долає цієї дилеми, а лише переміщує її у площину визначення меж застосовності самого принципу. Зазначений підхід є ефективним для регулювання технологій, нейтральних за своїми соціальними наслідками, натомість системи ШІ у кримінальному процесі, володіють якісно іншою природою. Застосування принципу технологічної нейтральності до регулювання застосування систем ШІ у

кримінальному процесі є методологічно недостатнім щонайменше за чотирма взаємопов'язаними підставами.

По-перше, базовим епістемічним критерієм криміналістичної методології є принцип відтворюваності – здатність незалежного експерта не лише отримати ідентичний результат, але й простежити та верифікувати логічний шлях його формування за тією самою методикою. Натомість архітектура моделей машинного навчання відзначається іманентною епістемічною непрозорістю (феномен «чорної скриньки»). Навіть за умови абсолютної детермінованості «замороженої» моделі на етапі застосування, нелінійність багатошарових обчислень унеможливлює інтерпретацію та відтворення когнітивного шляху системи ШІ до конкретного висновку. Додатково проблема поглиблюється тим, що, як доведено емпіричним дослідженням Yuan та ін. [1], результати систем ШІ можуть непередбачувано варіюватися під впливом апаратної конфігурації (наприклад, зміни числового формату обчислень чи конфігурації процесорів). Відтак, технологічно нейтральні норми, що вимагають безумовної методологічної відтворюваності, об'єктивно не можуть бути екстрапольовані на системи ШІ без модифікації самого стандарту оцінки доказової інформації. Зазначена модифікація може бути реалізована через принцип «верифікованої надійності», що замінює вимогу суворої детерміністичної прозорості систем ШІ критерієм незалежно підтвердженої статистичної надійності системи: наявності підтверджених даних про точність, обмеження та відсутність системних дискримінаційних ефектів в задокументованих умовах її застосування.

По-друге, теорема Клейнберга – Чулдехової [2, 3] математично доводить, що за наявності відмінностей у базових рівнях між демографічними чи соціальними групами жодна предиктивна система ШІ не може одночасно задовольнити всі прийнятні критерії алгоритмічної справедливості. З огляду на це, будь-яка вимога Кримінального процесуального кодексу щодо об'єктивності чи неупередженості доказу набуває декларативного характеру, якщо закон чітко не визначає, який саме математичний критерій справедливості є пріоритетним у кримінальному провадженні. Відповідно абстрактна технологічно нейтральна норма не вирішує цієї проблеми, оскільки визначення критерію «справедливості» алгоритму є ціннісним вибором, а не технічним питанням.

По-третє, у праці «Концепція права» H.L.A. Hart концептуалізував феномен «відкритої текстури» правових норм: оціночні категорії («необхідність», «пропорційність») генерують простір для суддівської дискреції в умовах правової невизначеності [4]. Архітектура систем ШІ натомість вимагає протилежного – абсолютної математичної специфікації. Трансформація правової категорії, наприклад «обґрунтованості підозри», у набір вимірюваних змінних із фіксованими вагами нівелює «відкриту

текстуру» права в момент обчислення, приховано переміщуючи простір дискреційного вибору з судді чи слідчого на розробника програмного забезпечення. Відтак система ШІ отримує квазі-дискреційну функцію нормативно-ціннісної інтерпретації оціночних юридичних понять, що конституційно належить виключно уповноваженим суб'єктам правозастосування (слідчому, прокурору, судді).

По-четверте, феномен автоматизаційного упередження зумовлює системну тенденцію суб'єктів прийняття процесуальних рішень надмірно покладатися на результати роботи алгоритмічних систем, не вдаючись до незалежної верифікації [5].

Сформульовані аргументи не спростовують принцип технологічної нейтральності як такий, а лише окреслюють межі його застосовності. Цей підхід зберігає свою обґрунтованість стосовно технологій із нейтральними соціальними наслідками (традиційні засоби комунікації, збереження та інструментальної фіксації інформації: телефонія, класичні аудіо-, відео- та фотозаписи). Натомість застосування систем ШІ у кримінальному процесі, з огляду на висвітлені системні ризики, позбавлене нейтральності. Зазначене обумовлює потребу в концептуальній моделі, здатній нівелювати недоліки обох крайнощів: абстрактно-нейтрального регулювання, яке залишає ідентифіковані загрози поза межами правового впливу, та суто специфічного підходу, що вимагає перманентного перегляду норм і об'єктивно не встигає за динамікою технологічного прогресу.

Концептуальну основу цього підходу пропонується визначити як *адаптивну технологічну нейтральність*: процесуальні гарантії залишаються функціонально визначеними і технологічно абстрагованими у своїй загальній формі, однак доповнюються специфічними правовими механізмами там, де властивості конкретної категорії технологій роблять базові гарантії структурно недостатніми. На рівні законодавчої імплементації принцип адаптивної технологічної нейтральності втілюється через диференційований режим для матеріалів, отриманих за допомогою систем ШІ, визначаючи правовий режим залежно від міри участі відповідального суб'єкта-людини. Зокрема, матеріали, що відповідають ознакам технічної фіксації без аналітичної обробки (відеозаписи, аерофотознімки, картографічні дані та інші матеріали, в отриманні яких система ШІ виконує реєстраційну функцію), потребують лише дотримання стандартних вимог до верифікації цілісності в межах наявної процесуальної форми документа (ст. 99 КПК України). Для матеріалів допоміжного аналізу (матеріали, у формуванні яких система ШІ відіграє суттєву аналітичну роль, проте кінцевий висновок формулює і підписує кваліфікований фахівець-людина, що бере на себе повну відповідальність за зміст висновку) процесуальні гарантії реалізуються шляхом уточнення вимог до висновку експерта (ст. 101 КПК України, Закон України «Про судову

експертизу»): необхідним є запровадження обов'язку розкриття методології застосованого алгоритму, роль системи ШІ у проведенні дослідження, методи верифікації результатів. Для найризикованішої категорії матеріалів автономного алгоритмічного висновку (матеріали, що є безпосереднім результатом автоматизованого оброблення даних системою ШІ без визначальної людської участі у процесі формування конкретного результату: сигнал розпізнавання особи системою розпізнавання облич (FRT); аналітичний висновок предиктивної системи оцінки ризиків; OSINT-ідентифікація особи засобами алгоритмічних інтегративних платформ) технологічно специфічний механізм реалізується через операціоналізацію статусу «алгоритмічного слідчого орієнтира» в межах Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» – висновок системи ШІ може слугувати виключно підставою для подальших верифікаційних дій, але не фундаментом для прийняття рішень, що обмежують права особи.

Висновки. Специфіка предмета кримінального процесуального права – здійснення кримінального переслідування та легітимне обмеження фундаментальних свобод особи, вимагає значно обережнішої екстраполяції принципу технологічної нейтральності порівняно з комерційними чи адміністративними правовідносинами. Базові процесуальні гарантії, правила допустимості доказів та стандарти доведення за своєю юридичною природою є реакцією системи на конкретні практики (зокрема технологічні), здатні порушити права людини, а відтак об'єктивно не можуть бути абсолютно нейтральними. З огляду на це, архітектура нормотворення має базуватися на дихотомічному підході: законодавство повинно залишатися суворо нейтральним щодо процесуальної мети застосування технології (розшук, ідентифікація, оцінка ризиків), але зобов'язане бути технологічно специфічним щодо стандартів допустимості результатів систем ШІ, аби компенсувати їхню епістемічну непрозорість надійними фільтрами верифікації.

Адаптивна технологічна нейтральність є методологічним принципом, що забезпечує баланс між адаптивністю законодавства до технологічного розвитку та необхідністю спеціалізованого правового захисту в умовах ідентифікованих системних ризиків. На відміну від суто нейтрального підходу, він усуває прогалини щодо категорій технологій із підтвердженою системною небезпекою. Водночас, на відміну від суто специфічного регулювання, цей принцип не потребує постійного законодавчого перегляду з появою нових технологічних рішень. Це зумовлено тим, що диференціація вимог прив'язується до функціональних характеристик системи та характеру участі людини у її застосуванні – через виокремлення допоміжної функції (де система є інструментом фахівця), верифікаційної (результат підлягає обов'язковій

оцінці людиною) та автономної (система генерує матеріали без суттєвої участі людини).

Література:

1. Understanding and Mitigating Numerical Sources of Nondeterminism in LLM Inference / J. Yuan et al. *Advances in Neural Information Processing Systems (NeurIPS 2025).* 2025. URL: https://arxiv.org/pdf/2506.09501 (дата звернення: 31.07.2026)
2. Chouldechova A. Fair Prediction with Disparate Impact : A Study of Bias in Recidivism Prediction Instruments. *Big Data*. 2017. Vol. 5, № 2. P. 153–163.
3. Kleinberg J., Mullainathan S., Raghavan M. Inherent Trade-Offs in the Fair Determination of Risk Scores. *Proceedings of Innovations in Theoretical Computer Science (ITCS 2017)*. 2017. DOI: https://doi.org/10.48550/arXiv.1609.05807.
4. Hart H. L. A. The Concept of Law. Oxford : Oxford University Press, 2012. 333 p.
5. Pulvino R., Sutton D., Naddeo J. Hiding in Plain Sight : An Empirical Study of Prosecutorial Bias in AI Legal Analysis. *Science and Technology Law Review*. 2026. Vol. 27, № 1. P. 1–68.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-31

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ НАЛЕЖНОГО УРЯДУВАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АДМІНІСТРАТИВНІЙ ПРОЦЕДУРІ

Кучеренко Марія Олегівна
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **Савранчук Людмила Леонідівна**
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права
Навчально-науковий інститут права та психології
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

В умовах сучасного євроінтеграційного поступу України впровадження стандартів належного адміністрування набуває особливого значення. Забезпечення ефективного, відкритого та підзвітного публічного управління є однією з базових вимог демократичної держави. Поняття «належне врядування» (англ. *good governance*) та «належне адміністрування» (англ. *good administration*)